

Блок II

УКРАЇНА – НАТО: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМВІДНОСИН

Комісаров Олександр Геннадійович,
професор кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ГІБРИДИЗАЦІЯ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Основним невирішеним питанням безпекового порядку на євроатлантичному просторі після завершення «холодної війни» залишаються нарощування силових потенціалів Росією, посилення присутності військ НАТО на східних кордонах Альянсу та відповідна конфронтаційна риторика між Заходом і Сходом, зокрема з елементами ядерного залякування. Сучасний стан дозволяє у межах наукової дискусії на політико-безпековому рівні говорити про відновлення модифікованої, або гібридної, війни.

Певні «проблиски» кооперації на глобальному рівні (боротьба проти тероризму, політика нерозповсюдження ядерної зброї, роззброєння) були нівельовані аспектами регіональної конфронтації, зокрема на сході України. Ще російсько-грузинська війна 2008 року показово продемонструвала хиткість та крихкість архітектури безпекових відносин та відсутність (стабільної) системи коопераційної безпеки на євроатлантичному просторі.

Запропонована свого часу всеосяжна безпекова система «від Ванкувера до Владивостока» остаточно поступилася місцем фрагментарній, диференційованій на субрегіональному рівні системі вимушеного співіснування двох безпекових підсистем. Інституційна дихотомія між інклюзивними, втім, малоефективними організаціями (ОБСЄ) та ексклюзивними (НАТО, ЄС) тільки поглибила цей розкол. Припинення (стратегічного) партнерства між Північноатлантичним альянсом і Москвою, обмеження співробітництва між Росією та ЄС помножене на традиційний диференційований підхід Кремля до різних держав-членів ЄС («Нормандська четвірка») залишили Організацію з безпеки і співробітництва чи не єдиним більш-менш функціональним майданчиком для діалогу та обговорення проблемних питань між обома сторонами.

Якщо для умовного Заходу характерна гомогенна, доволі ефективна, цільна регіональна система колективної безпеки, закріплена у нормативному та

інституційному каркасі НАТО та ЄС, яка, втім, поки що не була випробувана на ділі реальною загрозою, то для умовного Сходу притаманна гетерогенна, фрагментарна, слабо інституціоналізована безпекова архітектура, що складається з низки частково опозиційних, частково дублюючих одна одну субрегіональних структур.

Доповнює безпекову картину євроазійського пострадянського простору Шанхайська Організація Співробітництва (ШОС), яка була створена 2001 року на основі зміцнення довіри у військово-політичній сфері та врегулювання прикордонних питань між чотирма центральноазійськими колишніми радянськими республіками, Російською Федерацією та КНР як «східний» військово-політичний альянс на кшталт НАТО.

У зрізі національних держав безпековий простір східноєвропейського та пострадянського просторів характеризується чіткою розмежувальною лінією між східноєвропейськими країнами-членами НАТО (країни Балтії, Вишеградська група, низка Балканських держав (Словенія, Хорватія, Албанія), Румунія, Болгарія) та фрагментарним безпековим середовищем пострадянського простору із державами, що тяжіють до поглибленого партнерства чи членства у Північноатлантичному альянсі (Україна, Грузія); країнами-учасницями Організації договору колективної безпеки (ОДКБ), які перебувають у безпековому фарватері Російської Федерації та відносно нейтральними державами.

Неабияку роль у контексті безпекової ситуації на пострадянському просторі відіграють нерегульовані етнотериторіальні конфлікти, які вибухнули після розпаду Радянського Союзу. Загалом еволюцію основних конфліктів у ході дезінтеграції СРСР можна окреслити як почергову зміну стадій радикального розмежування громадсько-політичних настроїв і сил всередині (колишніх) радянських республік, внутрішніх силових зіткнень, виникнення нових (квазі)державних утворень у вигляді так званих невизнаних республік з їхньою наступною боротьбою за міжнародне визнання їхніх прав на самостійне і незалежне існування.

У зонах конфлікту спостерігається складне криміногенне становище (контрабандна торгівля, рекет, викрадення людей, наркотрафік, незаконна торгівля зброєю, фінансові афери тощо), яке дестабілізує не лише місцеву ситуацію, але й становить небезпеку для усього відповідного регіону.

Міжнародне співтовариство намагається вплинути на процес мирного врегулювання конфліктів, створюються відповідні формати та інституції, організовується діалог конфліктуючих сторін, ведуться довготривалі переговори. Втім, ситуація у конфліктах на пострадянському просторі є далекою до остаточного розв'язання, в усіх протистояннях зберігається ескалаційний потенціал, який може перерости у спалахування локальних і регіональних війн і становить екзистенційну небезпеку для стабільності всього пострадянського регіону.